

Znameniti Slovenci.¹⁾

Spisuje Fridolin Kavčič.

„Malo nas je, a smo ljudi“.

13. Joahim Košutnik.²⁾

Projen v Beljaku 16. rženega cveta l. 1714., vstopi šestnajstleten mladenič l. 1730. v red očetov jezuitov. Bil je sloveč profesor matematike, fizike in modroslovja na akademiški gimnaziji dunajski, pozneje na viteški akademiji Marije Terezije. V Gradcu ga nahajamo kot ravnatelja fizikalnemu kabinetu in tamošnji zvezdarnici. Iz Gradca je prišel v Pasavo kot »regens« tamošnje bogoslovnice, zatem za »prefekta« na celovško bogoslovnico, od tu v Millstatt za »superjorja«. Ko so razpustili red jezuitov v Avstriji, je šel v Maribor, kjer je umrl v 75. letu dobe svoje, 23. malega srpana l. 1789.

Objavil je sledeča dela:

1.) Regni mineralis pars nobilior, lapides vitrescentes, et gemmae brevi compendio propositae (Viennae 1752. Trattner 8°);

2.) Prima elementa Arithmeticae, Algebrae, Geometriae, Trigonometriae planae et sphaericae, Architecturae, civilis et militaris... (Graecii 1754. Widmanstedt 8°.)

¹⁾ To pot nam je poslal g. pisatelj životopise »Znamenitih Slovencev« z nekaterimi opombami, ki se nam vidijo vredne, da jih na tem mestu ponatisnemo. Znano je, da je g. pisatelj namerjal izdajati »Slovenski Pantheon«, živo uverjen, da je že skrajni čas, da se pobrigamo za svoje slavne može; ali zaradi prepričlega števila naročnikov je moral to misel opustiti in je sedaj zbirko tistih životopisov poklonil »Zvonu«. Dasi jih bode gosp. pisatelj skrajševal z ozirom na »Zvonov« obseg, nakopičilo se mu je toliko gradiva, da bodo izhajali »Znameniti Slovenci« še vse tekoče in prihodnje leto. Pribavljanje virov, tudi mnogo inozemskih (iz Monakovega, Berolina, Stuttgarta i. t. d.) je seveda provzročevalo g. pisatelju mnogo truda in troškov, a ni se jih strašil. Da »Znameniti Slovenci« ne bodo čitateljem preenolični, bodo sledili obširnejšemu životopisu vedno po 3—4 krajši in se bodo vrstili, kar se tiče 16., 17. in 18. stoletja, brez ozira na to, v katerem stoletju je dotičnik deloval, in vedno tako, da bode zastopanih v vsaki številki več stanov, n. pr. zdravnik, glasbenik, umetnik, pedagog, vojak i. t. d. Životopisi »Znamenitih Slovencev« iz novejšje dobe bodo pa obširnejši, ker je na razpolaganje mnogo bogatih virov, dočim se iz 16. in 17. veka dostikrat ni mnogo več ohranilo, nego golo ime. Ko bodo vsi životopisi objavljeni, namerja g. pisatelj sestaviti še pregled ter ga priložiti zadnji številki dotičnega letnika.

²⁾ Stoecker: Scriptores Provinciae Austriacae Societatis Jesu. Viennae 1855.

Prip pis.

14. **Frančišek Andrej Šega,**¹⁾

porojen v Novem mestu 16. grudna l. 1711. Kot sin puškarja in orožarja se je spočetka pri očetu izuril v tem rokodelstvu, a že takrat je prekosil očeta; posebno se je odlikoval v umetnem dolbenju orožja. Potujoč po raznih mestih, se nastani v mestu Stein na Avstrijskem, kjer je bival dve leti. Odtod je odšel l. 1732. v Monakovo ter se je začel vežbati v rezanju pečatov; začel je tudi rezati podobe v baker, katere je potem slikal v pastelj. To ga je privelo do bosiranja ali upodabljanja iz voska. Posebno na glasu je bil kip vladajočega kneza Karola Alberta, poznejšega cesarja Karola VI.; to delo mu je pripomoglo, da je postal knežji bavarski dvorni kolajnar v Monakovem. Predno je došel Šega v Monakovo, niso imeli Bavarci nobenega spretnega kolajnarja; bili so primorani vse šampilje za denar ali kolajne naročevati v inozemstvu. Šega torej je ustanovil kolajnarstvo na Bavarskem. Za svojega bivanja v Monakovem je bil pozvan dvakrat, l. 1758. in l. 1766., na dvor cesarice Marije Terezije na Dunaj, da je bosiral podobo cesarice v vosek; zato je prejel od cesarice »einen mit Brillanten besetzten Ring«.

V vseh teh umetelnostih je bil Šega samouk, a vender je bil najslavnejši kolajnar in pečatorezec svoje dobe.

V Monakovem je rezal šampilje za denar in za kolajne. Posebno ga je čislal predsednik novčni kovarnici in rudarskemu uradu, grof Žiga Heimhausen.

L. 1768. je na eno oko oslepel, kar je povzročilo, da si je pokvaril tudi drugo oko; kajti rezbarjenje strašno škoduje očem. Kmalu zatem je oslepel tudi na drugo oko, tako da je bil nekaj let pred smrtjo popolnoma slep. Umrl je 6. grudna l. 1787. Ostavil je mnogo oljnatih in pasteljnih slik, posebno znamenite so slike:

- 1.) volilnega kneza Karola Alberta (v 42. letu njegove dobe);
- 2.) volilne kneginje Marije Amalije (l. 1738.);
- 3.) mladega kneza Maksimilijana Jožefa;
- 4.) Terezije Benedikte princesinje bavarske (v 13. letu).

¹⁾ Oberbairisches Archiv für vaterländische Geschichte, IX. Band. Nagler, Künstlerlexicon. München 1835. — Münzen und Medaillen von Appel 1822. — Dimitz, Geschichte Krains, Laibach 1876. — Zora, I. letnik, V Mariboru 1872. — Wurzbach: Biographisches Lexicon. Wien 1875. 29. Theil. — Carniola 1841/42 (IV.).

Pokojni marljivi zgodovinar župnik Janez Parapat je spisal že l. 1875. obširen životopis našega rojaka Šega in ga ponudil Slov. Matici. Žal, da še vedno mirno počiva v arhivu.

Prip. pis.

Šegovih kolajn je nebroj, in baš po teh kolajnah je tako zaslovel, da so mu mnogi vladarji stavili ponudbe, naj stopi v njih službe; toda Šega je ostal in umrl na Bavarskem.

Najznamenitejše kolajne so:

- 1.) 18 podob bavarskih knezov (počenši z Otonom Velikim do Karola Alberta); vrezane so v srebro in tudi v kositer;
- 2.) kolajna cesarja Karola VI., z lovorom ovenčanega, in zraven doprsnik cesaričin s krono;
- 3.) srebrna kolajna kaže sliko vojvode Klementa Frančiška: Magnus Ord. Magister VII. Junii MDC.CLXIV;
- 4.) kolajna istega vojvode z napisom: Clemens Franc. Bavariae dux. Rev. Anna dux Solisb. Clem. Fr. B. D. Conjux;
- 5.) kolajna cesarja Karola. Cesar v oklopnem doprsniku, z dolgimi lasmi, okičen z zlatim runom. Na averzni strani je vrezano: Car. Alb. D. G. V. B. & P. S. D. C. P. R. S. R. I. A. & E. L. L. Na reverzni strani pa je bavarski grb, ki ga držita na skali stoječa leva, in letnica 1739.;
- 6.) zlata kolajna urezana v spomin ženitovanja Maksimilijana III. Designat ambo serenum 1747.;
- 7.) druga ženitbena kolajna iz leta 1755. nam kaže princesinjo Marijo Josipino Ano Avgusto in na reverzni strani reko Reno z bavarskim in badenskim grbom: Nata VII. Aug. MDC.CXXXIV. Nupta X. Jul. MDCCLV.;
- 8.) iz l. 1740. tolar s podobo Karola Alberta bavarskega;
- 9.) z rezbarjem Bücklejem je izrezal šampilje za srebrno kolajno cesarjevo in cesaričino z napisom: Carolus VII. et Amalia Augusta. Carolus Theodorus restituit;
- 10.) kolajna izrezana o petdesetletnici Karola VII. in Amaliije Avguste;
- 11.) kolajna s podobo Frančiška Andreja Šege.

15. Dr. Gregorij Oglar (Carbonarius de Wiesenegg).¹⁾

Dne 12. meseca sušca 1651. leta se je porodil kmetu Martinu Oglarju in ženi Alenki v hiši št. 39. v Naklem na Gorenjskem sinek

¹⁾ Mittheilungen des hist. Vereins für Krain, 1851. — Carniola letnik 1839/40 (I.) in 1841/42 (IV.). *Prip. pis.*

Dom in svet 1889. A. Koblar, dr. Gregorij Oglâr (Carbonarius de Wiesenegg). Dimitz: »Geschichte Krains«. Ravnokar sem prejel najnovejši: Biographisches Lexicon der hervorragenden Aerzte aller Zeiten und Völker von Dr. August Hirsch, Wien und Leipzig 1885., in o Carbonariju našel sledeče po ruskih virih (Tschistowitsch) posnete beležke: . . . „machte den Feldzug gegen Asow mit. Der geheimen Verbindung mit den

Gregorij. Šolal se je v Ljubljani, na Dunaju in v Rimu, in le-tu je postal doktor zdravilstva. Še pred odhodom v Rim je bil na Dunaju promoviran za doktorja modroslovja.

L. 1685. je bil imenovan deželni zdravnikom za Kranjsko in Koroško. V tej službi je zaslovel tako, da ga je poslal l. 1688. cesar Leopold svojemu prijatelju ruskemu carju Petru Velikemu v Moskvo. Ko je Peter potoval po zapadnih evropskih deželah, spremljal ga je Oglar na tem potovanju. Mogočni car mu je bil jako naklonjen; poslal ga je pozneje tudi o neki diplomatski stvari na papežev dvor v Rim. Vračajoč se iz Rima, posetil je rojstni kraj. V Kranju je nagloma obolel in 2. svečana l. 1717. umrl.

Oglarja je cesar Leopold 3. mal. travna l. 1694. povzdignil v plemeniti stan s primkom: »de Wiesenegg« ter ga imenoval cesarskim svetovalcem; to čast mu je bil podelil že preje ruski car. Car mu je tudi podaril jako laskavo priporočilno pismo, katero je zaslužni g. arhivar Anton Koblar objavil v 2. letniku »Dom in sveta«. Spomina vredna je Oglarjeva oporoka, katero je dal zvršiti po Jan. Jakobu Schillingu; podaril je rojstni vasi 5000 gld. za napravo vodovoda, kateri je bil dolg 1332 sežnjev.

Ko je blagi župnik nakelski Jožef Kos, ki je umrl l. 1752., ostavil 1500 gld. za vzdrževanje Oglarjevega vodovoda, postavili so Nakelčanje svojima dobrotnikoma v sredini trga pri vodnjaku spomenik v podobi male kapelice, ki ima na pročelju sledeči »chronographicon« za nadpis:

GregorIVs CarbonarIVs has aqVas priIor fVnDaVIt.

JosephVs KVss serVaVIt In bonVm VICInIae.¹⁾

Jesuiten in Wien verdächtigt, wurde er 1690 in Untersuchung gezogen und ihm jegliche Correspondenz untersagt, 1700 wurde er in der Schlacht bei Narva von den Schweden gefangen und nach Reval gebracht; 1704 durch Vermittlung des römischen Kaisers befreit, gieng er abermals nach Moskau, woselbst er bis 1714 bei der medicinischen Kanzlei (Medicinische Verwaltung des Reiches) eine Stellung hatte. Er hatte in Moskau eine sehr ausgebreitete Praxis“.

Prip. pis.

¹⁾ V 2. letniku »Dom in sveta« je objavil častiti g. župnik M. Slekovec o Oglarju sledečo doslej nepoznato beležko: L. 1681. je umrl večletni deželni zdravnik za Radgono in okolico dr. Janez Gašper Zollner v Radgoni ter je bil 20. maja istega leta pokopan. Ker je kuga še vedno posamne žrtve pobirala, poslala je vlada takoj po smrti omenjenega zdravnika v Radgono dr. Gregorija Karbonarija, ki se je v hiši meščana Mat. Fluharja nastanil. Ko je slednji v prvi polovici januarja leta 1683. umrl, snubil je dr. Karbonarij njegovo vdovo in jo tudi dobil. Dne 3. avgusta l. 1683. bil je kot »Philosophiae- et Medicinae-Doctor wie auch bestellter Physikus« z njo poročen. Ta mu je v Radgoni porodila dvoje otrok, namreč 30. januarja l. 1684. Jakobo Sabino Rebeko, dne 5. septembra l. 1685. pa Marijo Antonijo. Od l. 1686. naprej zgine njegovo ime v tamošnjih matrikah, in ker se že l. 1687. imenuje Janez Mison »Medicinae-Doctor« in deželni zdravnik v Radgoni, smemo sklepati, da je dr. Karbonarij Radgono zapustil l. 1686.